

הצעה לפתרון בחינת הבגרות באזרחות

סמל שאלון 034114

מועד חורף תשע"ו 2016

הפתרון נכתב על ידי אשר אלבו

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

שאלה 1

א. ציין- עקרון שלטון החוק

הצג- עקרון זה קובע את עליונות החוק במדינה ואת העובדה שהאזרחים ורשויות השלטון כפופים לחוק.

הסבר- רשות התעופה טענה שהחלטה לסגור את המרחב האווירי התקבלה על פי הכללים המחייבים על פי החוק, והרשות עצמה מחויבת לפעול על פי הנהלים והכללים האלו. כלומר הרשות היא גוף שלטוני הכפוף לחוק.

ב. ציין- הזכות לשוויון (גם חופש התנועה יתקבל כתשובה נכונה).

הצג- אין להפלות אדם בשל זהותו, שיוכו על פי סממן חיצוני או מגבלה כלשהי כמו דת, גזע, מין, העדפה מינית, צבע עור, מוצא, מראה חיצוני, או מוגבלות מסוימת. ההתייחסות לשונות של האדם מותרת רק במקרים של שונות הרלוונטית לנושא הנידון, ואז הכוונה היא למדיניות של הבחנה מותרת.

הסבר- שר התחבורה ביטל את ההוראה של רשות התעופה מכיוון שהיא נוהגת בידוענים באופן שונה ומועדף ללא הצדקה לעומת אנשים אחרים. בכך פוגעת ההחלטה בזכות לשוויון של כלל האנשים שאין באפשרותם לתעד את חתונתם בעזרת רחפן באותו אזור מכיוון שלא סוגרים עבורם את המרחב האווירי כפי שעושים עבור ידוענים.

שאלה 2

א. ציין- מנגנון פיקוח וביקורת פורמלי.

הצג- זוהי ביקורת שמקיימים גופים ומוסדות שלטוניים, כמו הפרלמנט (באמצעות פעילות האופוזיציה, ועדות הכנסת, וכלים פרלמנטריים נוספים), מבקר המדינה, נציב תלונות הציבור ומערכת המשפט, שהוסמכו לשם כך בחוק. הביקורת נעשית לשם פיקוח על השלטון ועל חוקיות פעולותיו באמצעות פרסום דוחות ומסמכים רשמיים אחרים המציגים את פעולות השלטון וחושפים אותן לביקורת ציבורית.

הסבר- מבקר המדינה הוא גוף שלטוני שהוסמך בחוק לבקר את השלטון, והוא עושה זאת בדוח בכך שהוא מטיל את האחריות למחדלים שהתרחשו באסון הכרמל על הממשלה שהיא הרשות המבצעת. בכך הוא מבקר ומפקח על פעולותיה.

ב. ציין- אחריות ממשלתית משותפת

הצג- כל שר בממשלה נושא באחריות על כל החלטות הממשלה גם אם התנגד להחלטה מסוימת אך נותר בדעת מיעוט. מתוקף אחריות זו מנוע שר מלמתוח ביקורת על החלטת הממשלה בפומבי או להצביע נגדה בכנסת.

הסבר- המבקר טוען שבסמכותה של הממשלה להיערך למניעת שריפות ולכן הכשלים שהתרחשו נופלים בתחום האחריות הכוללת המשותפת של השרים על כל המתרחש במשרדיהם. לכן הממשלה נושאת באחריות הכוללת לתוצאות האסון.

שאלה 3

הצג שתי הצדקות: **הצדקה המבוססת על חשיבות הסולידריות האזרחית-** מדינת לאום אתנית תרבותית היא בסיס לסולידריות חזקה בין רוב האזרחים בגלל הקשר הלאומי ביניהם. סולידריות זו מחזקת את יציבות המדינה, ומגבירה את הדאגה לרווחה (שיכולה להועיל גם לקבוצות המיעוט במדינה). היישום של הצדקה זו למדינת ישראל הוא בכך שיש הטוענים שהסכמתם של רוב אזרחי ישראל על הגדרתה כמדינה יהודית מחזקת את הסולידריות ומסייעת לחוסנה של המדינה.

הצדקה המבוססת על עקרון הכרעת רוב- הכרעת הרוב הוא עקרון יסוד בדמוקרטיה. כאשר רוב האזרחים רוצים בכך מתחייב מעקרון הכרעת הרוב לעצב את המדינה כמדינת לאום אתנית-תרבותית ולא פוליטית. היישום של הצדקה זו למדינת ישראל הוא בכך שרוב הציבור בישראל תומך בהגדרתה כמדינה יהודית ודמוקרטית ולכן על פי העקרון של הכרעת הרוב עליה להיות כזו.

שאלה 4

הצג גישה כלכלית חברתית ליברלית- זוהי גישה שמדגישה את החירות הכלכלית על פני השוויון החברתי-כלכלי. גישה זו שמה דגש על יוזמה פרטית ותחרות במסגרת השוק החופשי בתחום הכלכלי. על פי גישה זו מעורבות המדינה בתחום החברתי-כלכלי צריכה להיות מינימלית, והדבר בא לידי ביטוי בתמיכה בהפרטה של תחומים שונים שבעבר היו באחריות המדינה לידי המגזר הפרטי, בקיצוץ תקציבים של תחומי החינוך, הבריאות והרווחה וצמצום קצבאות. כמו כן גישה זו תומכת בצמצום המיסוי למינימום, בשם זכות החירות הכלכלית של הפרט.

שאלה 5

הצג שתי סיבות: גודל האוכלוסייה – אין אפשרות מבחינה טכנית לכנס את מיליוני האזרחים החיים במדינה המודרנית כדי לקיים דיונים ולקבל החלטות כמו שהיה ביוון. **כמות הידע ומורכבותו –** כמות הידע והמידע הנחוצים לצורך קבלת החלטות היא עצומה, ואין באפשרות רוב הציבור, הדואג לפרנסתו, לרכוש כל העת את הידע הזה. כמו כן מורכבות הבעיות שיש במדינה המודרנית ומורכבות המערכת הפוליטית מצריכות רמה מקצועית גבוהה ומומחיות מצד מקבלי ההחלטות. אין באפשרות רוב הציבור להגיע אל רמת המומחיות הזו, כיוון שהיא גוזלת זמן רב.

שאלה 6

הצג- זכות זו פירושה שאדם נחשב לחף מפשע עד שלא הוכחה אשמתו. בנוסף לכך, כל אדם זכאי למשפט הוגן ופומבי. יש מספר אמצעים שאמורים להבטיח שההליך המשפטי המתנהל נגדו יהיה הוגן – הנאשם זכאי לייצוג ע"י עו"ד (ואם אין לו אמצעים כספיים המדינה תעניק לו הגנה משפטית באמצעות הסנגוריה הציבורית), השופטים במשפט חייבים להיות בלתי תלויים.

שאלה 7

הסבר- החוק אוסר על בעלי עסקים הצגת ומכירת חמץ ברשות הרבים באזורים יהודים במהלך ימי חג הפסח. לפי הדת היהודית יש איסור על אכילת חמץ בפסח ולכן החוק מחזק ומבטא את אופיה היהודי של מדינת ישראל כי הוא מתקשר למורשת התרבותית והדתית של העם היהודי.

שאלה 8

הצג שני גורמים: **שמירת השבת בציבור** – יש מחלוקת בין דתיים לחילוניים על אופייה של השבת בציבוריות הישראלית. הציבור החילוני ברובו רואה בשבת יום מנוחה מעבודה ויום בילוי עם המשפחה. הדתיים, לעומת זאת, מחויבים לשמירת השבת על פי ההלכה היהודית, כלומר לשבות מכל מלאכה כולל בילוי או נסיעה, הנחשבים חילול שבת. בין דתיים לחילוניים יש ויכוח אם מותר להפעיל תחבורה ציבורית בשבת, להפעיל בתי קולנוע בשבת או לפתוח מרכזי קניות כבילוי לציבור הרחב בשבתות ובמועדים.

הוויכוח על ההכרה בזרם הרפורמי ובזרם הקונסרבטיבי – הציבור הדתי במדינת ישראל, שברובו הגדול שייך לזרם האורתודוקסי, מתנגד להכרה בזרם הרפורמי והקונסרבטיבי כזרמים לגיטימיים ביהדות. הציבור האורתודוקסי לא מכיר ברבנים של זרמים אלה, ולא מכיר בגיור ובטקסים שנערכים על ידם. לעומת זאת, חלק מהציבור החילוני וכמובן הזרמים עצמם דורשים הכרה בלגיטימיות שלהם ובחוקיותם, וכן מימון מצד המדינה וחלוקת משאבים שוויונית בין כל הזרמים.

הסבר- עקרון ההסכמיות מאפשר חיים משותפים למרות השטע מכיוון שיש ניסיונות להגיע לפשרה ולהסכמות רחבות ככל האפשר סביב הסוגיות הנמצאות במחלוקת. למשל- הסדר הסטטוס קוו שמאפשר חיים משותפים באמצעות פשרות של שני הצדדים סביב סוגיית התחבורה הציבורית בשבת. ההסכמיות מחלישה את המתחים ומאפשרת קיום משותף.

שאלה 9

הצג- החוק נגד "בעלות צולבת", פירושו מניעת האפשרות שאותו אדם יהיה בעליו של עיתון וגם בעלים של תחנת שידור, וישלוט בכל מקורות המידע ובימות הדיון הציבורי. כך נחסמה דרכם של בעלי שליטה בעיתונות הכתובה למעורבות בזיכיונות השידור המסחרי ברדיו ובטלוויזיה.

הסבר- חוק זה מחזק את הפלורליזם מכיוון שהוא מעודד את ריבוי הדעות ואת מגוון אמצעי התקשורת השונים המוחזקים בידי בעלי שליטה עם עמדות שונות. הוא גם מונע ריכוזיות ואחידות יתר של התקשורת, ומאפשר ריבוי של מידע הזורם בערוצים מידע שונים ומגוונים לאזרחים.

שאלה 10

הצג- משטר זה מעניק עדיפות מבחינת המעמד לנשיא על פני הרשות המחוקקת. האזרחים בוחרים באופן ישיר את הנשיא, שעומד בראש הרשות המבצעת, ובמקביל האזרחים בוחרים גם את נציגיהם לרשות המחוקקת. הנשיא ממנה ישירות את השרים שמרכיבים את הרשות המבצעת. איסור לו למנות חברי קונגרס לשרים. לנשיא יש סמכויות נרחבות ולא ניתן להדיח אותו באמצעות הצבעת אי אמון.

הסבר- עקרון הכרעת רוב בא לידי ביטוי במשטר נשיאותי בין היתר בכך שכוחו של הנשיא מוגבל על ידי סמכויות הקונגרס. למשל, הוא זקוק לאישור הסנאט למינוי השרים. אישור הסנאט למינוי השרים מתקבל בהצבעת רוב. הנשיא גם כפוף לחוקים שמתקבלים בקונגרס, שמתקבלים בהכרעת רוב, כלומר בהצבעה. אמנם, יש לו זכות וטו (זכות בלעדית) לסרב לאשר חוק שהתקבל בקונגרס, אבל הקונגרס יכול ברוב מיוחד לבטל את זכות הוטו (רוב של שני שלישים), וגם זה ביטוי לעקרון הכרעת הרוב.

שאלה 11

הצג שני תפקידים-**אספקתם של שירותים ממלכתיים**: הרשות המקומית משמשת כזרוע ביצועית של השלטון המרכזי (הממשלה) באספקתם של שירותים אלו. הכוונה לשירותי החינוך, הרווחה, הדת והבריאות. הממשלה היא זו שמתקצבת את השירותים האלה והיא גם זו שמפקחת על הרשות המקומית בביצוע אספקתם לתושבים המקומיים.

אספקתם של שירותים מקומיים- השירותים המקומיים לעומת זאת הם שירותים שנמצאים בתחום אחריות בלעדית וישירה של הרשות המקומית. הכוונה לשירותים כמו תכנון עירוני, אספקת מים, ביוב, תאורה, ניקיון ותברואה, סלילת רחובות ואחזקתם, רישוי עסקים, הפעלת שווקים, גנים ציבוריים ועוד.

הסבר- קביעת המדיניות הראשית נעשית על ידי השלטון המרכזי והרשות המקומית היא רק כלי ביצוע, וזאת כדי שאינטרסים לאומיים לא יפגעו בגלל אינטרסים מקומיים צרים. הרשויות המקומיות כפופות לפיקוח ישיר של משרד הפנים. במקרים של רשות מקומית שיש בפעולותיה כשלים ניהוליים וכלכליים, רשאי שר הפנים לנקוט כלפיה בסנקציה חריפה של פיזור מועצת הרשות המקומית ולפטר את ראש הרשות. במקרה זה רשאי השר למנות **מועצה ממונה** מבין תושבי המקום או למנות **ועדה קרואה** שמורכבת מאנשי מקצוע מטעם משרד הפנים במטרה לנהל את הרשות המקומית עד לקיומן של הבחירות הבאות ברשות.

שאלה 12

הצג- בישראל יש תפקיד לבית המשפט העליון המתפקד כבית דין גבוה לצדק (בג"ץ) **באיזון כוחה של הרשות המבצעת ובפיקוח עליה**. בג"ץ מתפקד כמעניק סעד משפטי לאזרחים או לגופים כלשהם כדי להגן עליהם מפני פגיעה של הרשות המבצעת במעשה החורג מסמכויותיה החוקיות או במניעת שירות מאותו אזרח או גוף שלו הוא זכאי על פי חוק. בג"ץ משמש כמגן זכויות הפרט של האזרחים בישראל, ומונע מהרשות המבצעת לפעול באופן שרירותי העלול לפגוע ולהגביל ללא הצדקה את זכויותיו של האזרח. בג"ץ עושה זאת באמצעות **עתירה** שמוגשת אליו על ידי האזרח או הגוף שנפגע. "עתירה" פירושה "בקשה", כי מגיש העתירה מבקש מבג"ץ לבוא לעזרתו ולדרוש מהרשות השלטונית להימנע מפגיעה בזכויותיו. שופט בג"ץ דן בעתירה ויכול לקבל את העתירה או לדחות אותה.

הסבר- חירויות הפרט נשמרות באמצעות צו של בג"ץ בכך שכאשר עתירה של אזרחים בנוגע לפגיעה באחת מחירויותיהם התקבלה היא הופכת ל**צו החלטי** של בג"ץ אשר מחייב את רשויות השלטון או את הגוף שכלפיו הופנתה העתירה. בג"ץ יכול גם להוציא **צו על תנאי**. במקרה כזה חייבת המשיבה (הרשות שכלפיה הופנתה העתירה) למסור תצהיר משפטי ובו תשובה לטענות שמופיעות בעתירה. בג"ץ מקיים דיון משפטי במועד שנקבע. המשיבה חייבת להיות נוכחת בדיון וכמו כן העותר (או עו"ד מטעמם). בתום הדיון השופטים מחליטים אם לקבל את העתירה או לדחות אותה. אם העתירה התקבלה מתבטל **הצו על תנאי** שהוצא קודם לכן והופך ל**צו החלטי** **שלא ניתן לערער עליו**. הצו הזה מחייב את רשויות השלטון לתקן את הדרוש תיקון ולמנוע את הפגיעה בחירויות הפרט.

שאלה 13

הצג בחירות מחזוריות- הבחירות חוזרות במרווחי זמן ידועים וסדירים הקבועים בחוק.

הסבר- טענתו של הכותב היא שתנאי זה אינו מתממש כראוי במדינה. בניגוד לחוק הקובע שהבחירות ייערכו בכל 4 שנים, בפועל מאז 1988 הבחירות לא התקיימו במועדן, אלא הוקדמו, בגלל אי היציבות השלטונית.

שאלה 14

הצג- שלטון העם הוא עקרון יסוד של הדמוקרטיה, ומקורו בתפיסה המודרנית של האמנה החברתית, שלפיה כלל האזרחים הם הריבון האמיתי במדינה. המדינה קמה על ידי כלל האזרחים ולמען הבטחת מימוש זכויות האזרחים. האזרחים מממשים את ריבונותם באמצעות שלטון נבחר של נציגים הנבחרים מטעמם לזמן קצוב המוגדר בחוק.

הסבר- החוק שאותו מציע מחבר הקטע הוא שראש הסיעה הגדולה ביותר יהיה ראש הממשלה. החוק יחייב את המפלגות להרכיב גושים גדולים לקראת הבחירות והגוש הגדול ביותר הוא זה שיבטיח את בחירת המועמד לראשות הממשלה. המהלך יחזק את האמון של האזרחים במוסדות השלטון ובהליך הבחירות ויגביר את רצונם להשתתף בהליך הדמוקרטי. ההשתתפות הפוליטית של האזרחים בהליך הבחירות מחזקת את מימוש עקרון שלטון העם, כיוון שמשמעותו השתתפות האזרחים בבחירתם של הנציגים מטעם האזרחים לשלטון.

שאלה 15

הצג שני תפקידים- **רשות מכוננת חוקה**: בהתאם לפסיקת בית המשפט הכנסת מהווה גם רשות מכוננת לענייני חוקה. הכנסת עושה זאת באמצעות חקיקת חוקי היסוד שמהווים ראשי פרקים לחוקה המתהווה. **אישור חוק התקציב**: חוק תקציב המדינה קובע את תקציב המדינה לשנה אחת (ובמקרים חריגים לשנתיים). חוק זה משמש ככלי לפיקוח וביקורת של הכנסת על הממשלה, ועל סדר קדימויות שלה בכל תחומי החיים של מדינת ישראל. אי אישור הצעת חוק התקציב כמוהו כהצבעת אי אמון בממשלה. החוק קובע שאסור לקבוע בתקציב הקצבות לגופים שמחוץ לממשלה, אלא יש לקבוע הקצאה לסוג פעילות, והתמיכה מחולקת לפי אמות-מידה כלליות ושוויוניות.

הסבר- בקטע בא לידי ביטוי התפקיד של הכנסת באישור חוק התקציב. לטענת הכותב כיום יש משבר משילות המתבטא בקושי של הממשלה לאשר את תקציב המדינה בכנסת. אם הממשלה לא

מצליחה להעביר את התקציב המשמעות היא סיום הכהונה של הכנסת ובחירות מחודשות. לכן במצב הנוכחי הממשלה עושה כל שבאפשרותה כדי לאשר את התקציב בכנסת.

שאלה 16

ציין- הזכות לקניין

הצג- לכל אדם הזכות להחזיק בדבר שיש לו ערך כלכלי ולעשות בו כרצונו. כמו כן, אין לפגוע בקניינו של אדם ללא הסכמתו המפורשת. הזכות לקניין כוללת קניין חומרי (כמו רכב, דירה, קרקע וכו') וגם קניין רוחני (זכויות יוצרים, פטנטים וכו').

הסבר- נציגי הקיבוצים טוענים שנגרם להם נזק כלכלי כבד כתוצאה מפעולותיה של רשות הטבע והגנים. הרשות לא סיפקה מזון לעופות הנוודים וכתוצאה מכך אכלו העופות דגים רבים מהברכות שבבעלות הקיבוצים. הנזק הכלכלי הוא פגיעה בזכות לקניין.

שאלה 17

ציין-טריטוריה (גם התנאי "ריבונות/עצמאות" יתקבל כתשובה נכונה)

הצג- שטח גיאוגרפי בגבולות מוגדרים הכולל יבשה, מים (אם מדובר במי היס הכוונה היא למים טריטוריאליים) ואוויר (שמים טריטוריאליים). הטריטוריה היא השטח שבו מתגוררת אוכלוסיית המדינה. הטריטוריה לא חייבת להיות רצופה (יכולה לכלול איים למשל) ואין מגבלה על גודל הטריטוריה

הסבר- המטוסים "חדרו למרחב האווירי" של טורקיה, כלומר פגעו בגבול האווירי של המדינה וחדרו לטריטוריה שלה.

שאלה 18

ציין- החלק ההצהרתי של ההכרזה.

הצג- בחלק ההצהרתי של הכרזת העצמאות יש התייחסות אל העתיד, לאופייה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, ויש פנייה לגופים ולגורמים שונים בין היתר, גם לערביי ארץ ישראל. בפנייה הישירה אל אזרחי ישראל הערבים יש קריאה להשתתף כאזרחים שווים בניית המדינה ולקבל נציגות שוות זכויות במוסדות המדינה – מגילת העצמאות מדגישה את **השוויון בין הערבים, תושבי מדינת ישראל, לבין היהודים** בארץ, וקוראת להם להיות אזרחים שווים ושותפים בבניית הארץ: "אנו קוראים [...] לבני העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על השלום וליטול חלקם בבנין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה"

הסבר- על פי הקטע הממשלה החליטה להקצות לרשויות הערביות בישראל מאות מיליוני שקלים לצורך עידוד התחום הכלכלי והעסקי. המטרה היא להרחיב את היקף הפעילות הכלכלית של "כלל תושבי המדינה". כלומר, יש בכך רצון לשתף את הערבים תושבי ישראל בפיתוח ובניית המדינה באופן נרחב יותר ממה שנעשה עד כה ועל בסיס שוויון ושותפות מלאה כפי שנאמר בהכרזת העצמאות.

שאלה 19

טענה- לדעתי יש למנוע הבעת דעה אישית בשידור הציבורי.

נימוק 1: השידור הציבורי ממומן מכספי כלל הציבור ולא ראוי שאיש תקשורת ברשות השידור, שמקבל את כספו מכלל הציבור יביע עמדה שמזוהה רק עם פלח מסוים באוכלוסייה.

נימוק 2: חופש הביטוי לא יפגע מכך שימנעו מאנשי תקשורת להביע דעה אישית בשידור הציבורי מכיוון שעיתונאי המעוניין בהבעת דעה יכול לעבוד בכלי התקשורת הפרטיים הרבים שיש במדינה.

שאלה 20

טענה- לטענתי אין פסול בקיומן של מכללות פרטיות שאינן מקבלות תקציב.

נימוק 1: למרות העובדה שמכללות אלו גובות בדרך כלל שכר לימוד גבוה יש בכך דווקא אפשרות לצמצום פערים בחברה והגברת שוויון ההזדמנויות, מכיוון שמועמדים ללימודים שציוניהם היו נמוכים יכולים להתקבל למכללות שבהן תנאי הסף בדרך כלל נמוכים יותר ובכך לרכוש תואר אקדמי שישפר את מעמדם הכלכלי. ללא קיום מכללה כזו הם היו נידונים לעבודות עם שכר נמוך לעומת אחרים.

נימוק 2: המכללות הפרטיות מחזקות את הפלורליזם במדינה מכיוון שאינן ממומנות באופן ישיר מתקציב המדינה והעצמאות התקציבית שלהן מעודדת גם את הגיוון באופי של המכללות השונות, אשר יכולות לעודד תכניות לימוד ייחודיות משלהן לעומת מוסדות ציבוריים.